

VOORWOORD

Regionaal Landschap de Voorkempen neemt je mee

De zomer ligt weer bijna achter ons met ook dit jaar een geslaagde editie van de zomerpicknick. Maar liefst 400 mensen kwamen gezellig honingzoet picknicken en bezochten samen met vele passanten de infostandjes en doe-activiteiten. Iedereen kon de wereld van bijen ontdekken en beleven. Ook kon men van nabij kennismaken met ons fauna-akkerproject waarmee we dit jaar samen met jagers, landbouwers, imkers, natuurbeheerders; provincie en gemeenten meer dan 120 ha fauna-akkers hebben aangelegd. Een geslaagde samenwerking die we ook in de toekomst willen verder zetten.

Grenzen verleggen en samenwerking opzoeken dat is waar we iedereen toe willen aansporen. Zo organiseerden we een excursie naar de dommelvallei om kennis te maken met de mogelijkheden van ecologisch beekrandenbeheer en ideeën op te doen voor de toekomst. Een leerrijke ervaring! Er werden zwaluwnesten opgehangen, beheerwerken uitgevoerd en nieuwe landschapsacties uitgewerkt door onze landschapsanimator, misschien zie je het landschapsteam binnenkort wel bij jou in de buurt aan het werk. Over deze en andere projecten vind je meer informatie op onze website (www.rldevoorkempen.be).

Intussen staat de herfst voor de deur en herfst doet aan bomen denken. Het kan u dan ook niet verbazen dat (knot)bomen het thema zijn van deze landschapskrant. Knotwilgen ken je vast wel, maar wist je dat er ook knotessen, knotelzen en knoteiken bestaan. In deze krant lees je er meer over. Prachtig herfstweer nodigt ook uit om er op uit te trekken. Gewoon om te genieten van een herfstwandeling tijdens de week van het bos of om het nieuwe wandelnetwerk Kempense Hoven te verkennen. Wie mee de handen uit de mouwen wil steken, is van harte welkom op de zaadoogstactie te Zoersel of de aanplantactie te Wuustwezel. Of misschien trek je er liever zelf op uit om kapelbomen te inventariseren. Verder zullen een cultuurhistorische wandeling in Stabroek, de landschaps- en sterrenkijkwandeling in de Kooldries-Hoofswaer Brechtse Heide en de dag van de landbouw te Wuustwezel ook zeker in de smaak vallen. Zorg dat je erbij bent! Kortom er staat van alles te gebeuren de komende maanden en ik hoop dat we ook op jouw aanwezigheid of enthousiaste medewerking kunnen rekenen!

Veel leesplezier!

Rik Röttger
Voorzitter
Gedeputeerde voor Leefmilieu

In beeld

Voorbij activiteiten

2

Natuur en Landschap

Houtkanten

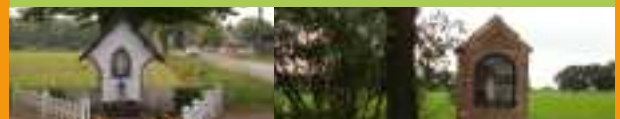
3

Natuur en erfgoed

Vrome bomen in het landschap

3

Activiteitenkalender

4

Knoestige kerels
Knoteiken

PAGINA 3

In Beeld

Agrobeheer- groep in Brecht

24 maart 2011

16 Brechtse landbouwers verenigden zich in de agrobeheergroep Brechtse Heide. Een agrobeheergroep (ABG) is een initiatief van en door landbouwers. Landbouwers werken op deze manier in groep mee aan agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Het landschapsbeheerplan voor de Brechtse Heide biedt kansen voor lokale landbouwers. De volgende jaren krijgen verschillende belangrijke en waardevolle landschapselementen in de Brechtse Heide het nodige beheer en onderhoud. Hiervoor kan de Agrobeheergroep ingezet worden. Zo worden landbouwers opnieuw betrokken bij het beheer van waardevolle landschapselementen. Een rol die ze al eeuwenlang vervullen trouwens. Met de nodige aandacht voor alle betrokken beheerders ontstaat er een meerwaarde voor zowel de landbouwer als de natuur.

Landbouwers uit Brecht en omgeving kunnen nog steeds aansluiten bij de ABG Brechtse Heide.

Meer info:
Mathias Vanspringel
veldwerker agronbeheergroepen
mathias.vanspringel@agrodiesten.be
T 016 28 64 26
www.ecokwadraat.be

De landbouwers van de agrobeheergroep.

7 augustus 2011

Onder een stralende zon genoten 400 deelnemers van een lekkere picknick in het Rivierenhof te Deurne. De picknick stond in het teken van bijen en bloemen. In de namiddag vonden er dan ook heel wat activiteiten plaats waarbij je meer te weten kwam over het leven van de bij en de problemen die ze de laatste jaren ondervinden. Voor die activiteiten waren er een 1000-tal gegadigden en kijklustigen. Er was muziek, er werden verhalen verteld en theater gespeeld. Creatievelingen konden zelf een waskaars maken of bloempotjes schilderen. Een spannende stuifmeelrace zorgde dan weer voor hilarische taferelen.

Veel volk op de been in het Rivierenhof.

De Zusjes brachten muziek en theater.

Op stap in de Dommelvallei

1 juni 2011

Samen met een divers groepje geïnteresseerden vertrok Regionaal Landschap de Voorkempen op een zonnige 1 juni 2011 naar het Limburgse Peer om daar meer te weten te komen over het project “Beekrandenbeheer” van de Watering de Dommelvallei.

Watering de Dommelvallei werkt samen met landbouwers om beekranden aan te leggen. Beekranden zijn 6 meter brede grasstroken langs geklasseerde waterlopen in landbouwgebied. Landbouwers kunnen voor het beheer van beekranden een beheerovereenkomst afsluiten, in ruil voor het naleven van bepaalde voorwaarden krijgen landbouwers een jaarlijkse vergoeding.

In het najaar van 2011 gaat Regionaal Landschap de Voorkempen op zoek naar mogelijke partners om een soortgelijk project op te starten in de Voorkempen.

Ben je geïnteresseerd? Kijk voor meer info op www.rldvoorkempen.be of neem contact op met: Tim Geuvels
medewerker natuur en landschap
T 03 312 87 14
tim.geuvels@rldv.provant.be

Uit de vergeethoek gehaald

Houtkanten

Houtkanten zijn een typisch landschapselement van het historisch landbouwlandschap. Ze werden, net zoals kaphagen, (knot)bomenrijen, hakhoutbosjes nauwgezet beheerd omdat ze gerief-, bouw- en brandhout leverden en zelfs dienden als voeder voor het vee. Zelfs de twijgen werden samengebonden tot bundels (mutsaarden) en gebruikt om de bakoven te stoken.

Vaak markeerden ze ook de grens van een veld of zorgden ze via verdamping door de bladeren voor drogere percelen.

Hoewel het uitzicht kan verschillen is het basisbeheer steeds hetzelfde. Er worden bomen en struiken gebruikt die gemakkelijk nieuwe scheuten maken vanuit afgezaagde stompjes. Afhankelijk van de noden verschilde de knotvorm. In houtkanten werden de staken een 20 cm boven de grond afgezaagd.

Door elke 8 à 15 jaar alle takken af te zetten bleven deze houtige elementen zich steeds vernieuwen. Sterfte door een doorgedreven kapcyclus werd opgevangen door regelmatig kwijnende of afgestorven stoven en knotbomen te vervangen door jong plantgoed.

Deze arbeidsintensieve vorm van hakhoutbeheer ging eeuwen in harmonie met een kleinschalig landbouwlandschap.

In de stabiele omgeving van een goed beheerde houtkant ontwikkelde zich een waardevolle vegetatie. Allerhande vogels, insecten en kleine zoogdieren verschuilen zich in de wirwar van takken en oude stronken. Met een consequent beheer krijgen planten na jaren van schaduw onder een dicht bladerdak enkele jaren verhoogde lichtinval na een kapbeurt. In deze periode profiteren ze maximaal en kunnen ze zich succesvol voortplanten. In een netwerk van deze elementen kan dier en plant zich veilig verplaatsen en verspreiden.

De Brechtse Heide is zo'n typisch landbouwlandschap waar je nog historische elementen van houtkanten terug vindt.

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

Beheer van houtkanten in de Brechtse Heide, maart 2011.

4 maanden later opnieuw een groene houtkant.

In het kader van een project voor plattelandsontwikkeling werken we samen met de beheercommissie Brechtse Heide aan het achterstallig onderhoud in dit beschermd landschap.

Deze winter sloegen de landbouwers langs de Korhoendreef de handen in elkaar en startten ze hier met houtkantbeheer. Om voor dier en plant voldoende overlevingsmogelijkheden te voorzien wordt het beheer van de volledige houtkant gespreid over enkele jaren.

Je kan zelf gaan ontdekken hoe de nieuwe telgen opschieten uit de gezaagde stompjes.

zaterdag 10 september 2011

Educatieve zaadoogstactie

Houtkanten kunnen gemakkelijk honderden jaren in stand gehouden worden, Ze herbergen vaak oude, inheemse bomen en struiken. Hierdoor zijn ze een belangrijke bron van autochtoon materiaal.

Bomen en struiken die zich sinds de laatste ijstijd spontaan in onze regio gevestigd hebben noemen we autochtoon. Ze hebben een belangrijke ecologische en cultuurhistorische waarde.

Pas geoogste autochtone hazelnoten.

Door de invoer van zaden uit Oost-Europa staan autochtone bomen en struiken onder steeds meer druk. Naar schatting zou nog maar 5% van de bomen en struiken in Vlaanderen autochtoon zijn

Wil je mee helpen ons autochtoon plantgoed te behouden? Samen met het Agentschap natuur en Bos, de Vrienden van het Zoerselbos en de Bosgroepen Antwerpen Noord en Zuid houden we een zaadoogstactie in het Zoerselbos. Door zaden te verzamelen en op te kweken kunnen we met hun nakomelingen nieuwe autochtone elementen aanplanten in de Voorkempen.

De boswachter geeft je info over het beheer van het Zoerselbos en de autochtone bomen en struiken die het herbergt, je kan meemaken hoe autochtone zaden geoogst worden en je kan zelfs mee helpen aan het beheer van enkele autochtone houtkanten.

Praktisch:
zaterdag 10 september, 9u30 (Duur: +- 3 uur)
Vlaams bezoekerscentrum Zoerselbos (tegenover het Boshuisje)
Laarzen of stevig waterdichte schoenen voorzien

Natuur en landschap

Knoestige kerels: knoteiken

Knotbomen zijn al eeuwenlang een typerende beeld van ons landschap.

De knoestige bomen vind je overal in het landschap: langs percelen, langs beken, bij boerderijen en zelfs gewoon langs de weg.

Knotbomen

Een knotboom is een boom waarvan de stam bij de aanplant wordt ingekort tot 2 à 4 meter boven de grond. Zo werd belet dat vee zich te goed kon doen aan de jonge scheuten. Op de stam vormen zich takken die om de 7 à 10 jaar worden teruggezet (afgezaagd). Gebeurt dit niet tijdig, dan is de kans groot dat ze openscheuren of verzwakken en ziek worden. Er ontstaat een 'knot', een soort van bult, waaruit telkens opnieuw takken groeien.

Met hun karaktervolle knot, grillige vormen en hun vaak hoge ouderdom zijn ze, in de rand van weilanden en akkers, stille getuigen van ons landschap.

Oude knotwilgen langs een weide.

Van knotwilg tot knoteik

Als je aan een knotboom denkt, denk je spontaan aan een knotwilg. Ook andere bomen worden vaak geknot, zoals de es, populier en els. Wist je dat er ook knoteiken bestaan? Dat eiken geknot worden is voor velen onbekend. Nochtans kom je ze vaker dan je denkt tegen in het landschap. In de Voorkempen vind je ze meestal terug in de gemeenten Ranst en Zandhoven.

Net zoals andere knotbomen getuigen knoteiken van het historisch gebruik van bomen en struiken in het landschap, ook bij ons in de Voorkempen. Ze waren een belangrijke bron voor brand- en geriefhout. Alle delen werden gebruikt. De stammen dienden daarbij als bouw hout.

Knotbomen geknot

Het knotten is zwaar en tijdrovend werk en het traditionele beheer bleef dan ook vaak achterwege. Knoteiken raken daardoor in onbruik. Toch is er, met de zoektocht naar hernieuwbare energie, stilaan een vernieuwde interesse in alle vormen van hakhoutbeheer.

Boordevol leven

Knotbomen zijn een thuishaven voor tal van vogels, insecten en planten. Door de typische vorm van de knot blijft regenwater op de knot staan, waardoor het binnenste van de knotboom geleidelijk wegtrot en hol wordt. Deze holten vormen ideale nest- en schuilmogelijkheden voor tal van dieren.

Steenultjes nestelen vaak in de holtes van knotbomen.
© Glenn Vermeersch

Knot van een knoteik. © Kobe Van Looveren

Laat je bomen knotten...

Heb je waardevolle knotbomen (wilg, els, eik, es, populier, ...) die een dringend onderhoud nodig hebben? Maar heb je noch de kennis, tijd, het materiaal om te knotten? We komen je knotbomen tegen een kleine vergoeding knotten.

...of leer knotten!

Wil je zelf je bomen knotten maar weet je niet goed hoe je eraan moet beginnen?

Deze winter organiseert Regionaal Landschap de Voorkempen een opleiding 'bomen knotten'. Heb je interesse? Bezorg ons je gegevens en we nodigen je uit van zodra de datum en locatie bekend zijn.

Zelf aan de slag met snoeihout.

De dikste takken kan je als brandhout of als palen gebruiken. Het dunne snoeihout heeft tal van mogelijkheden. Ben je op zoek naar een natuurlijke afscheiding? Maak een vlechtscherm of takkenwal met je snoeihout. Heb je een groentetuin of klimplanten in je tuin? Gebruik de dunne takken als rijshout waar groenten of klimplanten zich naar boven kunnen slingeren. Gebruik je snoeihout om nieuwe knotbomen aan te planten.

Meer info

Ines van Limbergen
landschapsanimator
Ines.vanlimbergen@rldv.provant.be
T 03 312 87 11

Vrome bomen in het landschap

Zoek mee naar Kapelbomen.

Typisch voor onze streken zijn de kapelletjes en kruisen die je langs onze wegen, op kruispunten, in de velden, aan hoeves en op dorpspleinen vindt. Misschien ben je ze al tegengekomen in jouw buurt, straat of dorp. Vaak vind je er één of meerdere bomen bij, staat er een haag rond of hangt het kapelletje of kruis in de boom. Deze bomen en struiken die een vorm zijn van houtig erfgoed, hebben vaak een lange geschiedenis of kregen een symbolische betekenis.

Bomen met bijbehorend kruis of kapelletje werden opgericht als dank voor een genezing, een verkregen gunst, herinnering aan een bijzonder feit of om de lokale gemeenschap te behoeden voor onheil. Deze volksdevotie bleef eeuwenlang bestaan en zo kent elk dorp vandaag vele erfgoedbomen! Zo werd een lindeboom aangeplant ter verering van de Germaanse godin Freva, koortslintjes vond men in een haag aan een koortskapel, stukjes schors werden meegenomen als talisman, ...

Met dit project gaan we op zoek naar bomen en struiken bij kapelletjes en kruisen, samen met hun verhalen en mythes. Zo kunnen we het beheren en herstellen waar nodig!

Help ons dit levend stukje erfgoed in kaart te brengen. Bezorg ons de locatie en een foto. Bijkomende informatie over rituelen, verhalen,... zijn altijd welkom.

Uit alle inzendingen trekken we 20 gelukkigen. Zij ontvangen één van volgende prachtige publicaties: 'Rood Water Nacht', 'Bosecologie en -beheer', of een exemplaar uit de reeks 'Erfgoedgidsen' van de provincie Antwerpen.

Meer info

www.provant.be/erfgoedbomen.

Herlinde Nieuwborg
Provinciaal Instituut voor Hygiëne
Kronenburgstraat 45
2000 Antwerpen
erfgoedbomen@admin.provant.be
T 03 259 12 41

Nieuw: Wandelnetwerk Kempense Hoven

Het gloednieuwe wandelnetwerk Kempense Hoven serveert 480 kilometer wandelplezier in het hart van de Antwerpse Kempen. Het netwerk verbindt de mooiste wandelpaden in de gemeenten Beerse, Brecht, Lille, Malle, Ranst, Rijkevorsel, Schilde, Schoten, Vosselaar en Zoersel. Met behulp van de knooppunten stippel je zelf diverse aantrekkelijke trajecten uit.

De rechthoekige, rood-witte borden met nummers houden je onderweg op het juiste pad.

De naam verwijst naar de 'hoven van playsantie', de vroegere buitengoederen van de stedelijke burgerij en

kastelen van plaatselijke landadel. De talrijke fraaie kasteeldomeinen liggen vaak in een al even mooi kader. Naast kastelen, villa's en forten ontdek je tijdens je wandeling gevarieerde stukjes natuur. Zoals oude kleiputten langs het kanaal, heidestroken, de ongerepte Antitankgracht of het legendarische Zoerselbos.

De kaart van het wandelnetwerk Kempense Hoven is te koop (8 euro) bij de toeristische infokantoren van bovengenoemde gemeenten en online via www.antwerpsekempen.be.

Opening wandelnetwerk

Kom op zondag 18 september zelf het wandelnetwerk ontdekken in het Halle-hof te Zoersel.

Alle praktische info op www.rldevoorkempen.be of bij Toerisme Zoersel, toerisme@zoersel.be, T 03 2980 000.

Met bijgaande kortingsbon kan je op 18 september de nieuwe wandelkaart aankopen aan verminderde prijs.

Kortingsbon
1 wandelkaart voor 7 EURO
in plaats van 8 EURO.

Enkel geldig op 18 september tijdens het openingsmoment in het Hallehof te Zoersel

max. 1 bon per persoon.

Activiteitenoverzicht

Dag van de landbouw 18 september 2011

Maken koeien zelf milkshake? Dat kom je te weten tijdens de Dag van de landbouw. Over heel Vlaanderen kan je op verschillende boerderijen terecht om meer te weten te komen over de landbouwer en zijn werk. In Wuustwezel stelt de familie Francken hun melkveebedrijf, de Wolkenvenhoeve, open voor het publiek. 90 melkkoeien wachten je op en demonsteren hoe ze gemolken worden met een melkrobot.

Praktisch:
Van 10.00u tot 18.00u
Wolkenvenweg 9 te Wuustwezel

Meer info: www.dagvandelandbouw.be

Winterwandelingen 2011 - 2012

Als de herfst zijn intrede doet en de winter voor de deur staat is het tijd om de wandelschoenen weer uit de kast te halen. Een fikse natuurwandeling, een kroegentocht of gewoon een frisse neus halen? De toeristische clusters Noordertuin van Antwerpen en Land van Playsantiën bieden je ook deze herfst en winter heel wat wandelmogelijkheden aan.

Meer info: www.landvanplaysantien.be
www.noordertuin.be

www.weekvanhetbos.be

Ecodroom, bomen zonder grenzen

9 oktober 2011

De 11e editie van Ecodroom staat in het teken van 'Bomen zonder grenzen'. Waarom zijn bossen over de hele wereld zo belangrijk voor ons? Hoe kan je zelf bijdragen tot een duurzamer leefmilieu in je tuin of door het gebruik van hout in en rond je huis of op je werk. Van 13 uur tot 17.30 uur kan je kuieren in en rond het kasteel en in de parkdreef langs tal van stand's met demo's, kleine workshops, proeverijen en verkoop van biologische en ambachtelijke producten. Kom mee genieten van de sfeervolle muziek, proeven, meedoen en een beetje shoppen en wie weet slaat de groene vonk wel over ...

Meer info: www.rivierenhof.be

Cultuurhistorische wandeling Ravenhof zondag 27 november 2011

Het Ravenhof is een kasteeldomein op de grens tussen België en Nederland. De aanpalende woestegronden werden door graaf Moretus omgevormd tot een parkbos. Op 27 november kom je meer te weten over het geld dat verstopt zit in de geldberg, de geheime tunnel onder de Gloriëtte, de trapkesberg en andere bijzondere elementen in dit bos.

Praktisch:
Geleide wandelingen om 14.00u, 14.30u en 15.00u.
Afspraakplaats: poort Ravenhof, Canadalaan, Putte-Stabroek.
Zorg voor stevige schoenen, honden zijn toegelaten aan de leiband.

Meer info:
www.rldevoorkempen.be

Sterrenkijk- en landschapswandeling in de Kooldries - Hoofsweer, Brechtse Heide 15 oktober 2011

Gidsen van Natuurpunt en Asterion nemen je mee naar de wondere wereld van natuur, sterren en hemel lichamen.

Een klassieke verrekijker is zeker aangewezen voor de observaties, maar je zal verrast zijn wat met het blote oog allemaal te bewonderen valt. Op het einde van de wandeling kan iedereen een kijkje nemen door de verenigingstelescopen van Asterion. Bij slecht weer gaat de wandeling zeker door en is nadien een vervangprogramma voorzien van Asterion rond sterrenkijken en een opgestelde telescoop. Iedereen van harte welkom!

Praktisch:
Trefpunt zaterdag 15 oktober om 19u
Ingang natuurgebied Kooldries-Hoofsweer aan het kanaal Boudewijnstraat/Paepestraat te Brecht naast de Cuveehoeve.
Warme kledij, stevig schoeisel, zaklamp en verrekijker aanbevolen.

Meer info: www.rldevoorkempen.be

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland.

Ecocyclo Kalmthout 25 september 2011

De Natuurvrienden stellen hun nieuwe Ecocycloroute Kalmthout voor tijdens hun provinciale wandel- en fietsdag. De Ecocycloroute is een fietsroute die je langst duurzame en ecologische plekken in de streek loodst

Praktisch:
van 9.00u tot 18.00u
Afspraakplaats: Kapellensteenweg 234 in Kalmthout
www.denatuurvrienden.be

Kalender

Zaterdag 10 september **Educatieve zaadoogstactie Zoerselbos**
Vlaams Bezoekerscentrum Zoerselbos, Zoersel

Zondag 18 september **Dag van de landbouw**

Zondag 18 september **Opening wandelnetwerk Kempense Hoven**
Hallehof, Zoersel en Vrieselhof, Ranst

Zondag 9 oktober **Ecodroom, bomen zonder grenzen**
Rivierenhof, Deurne

Zaterdag 15 oktober **Sterrenkijk- en landschapswandeling**
Kooldries - Hoofsweer, Brechtse Heide

Zaterdag 6 november **Boomplantactie 'Pasar boomt' Ecoduct Wuustwezel**
www.rldevoorkempen.be

Zondag 27 november **Cultuurhistorische wandeling Ravenhof**
Ravenhof, Stabroek

Regionaal Landschap de Voorkempen

... is een streek gekenmerkt door een zeer gevarieerd landschap met bossen, natuurgebieden, beekvalleien, heidegronden, uitgestrekte landbouwgebieden, en heel wat waardevol historisch erfgoed zoals kastelen en forten.

... is een samenwerkingsverband tussen de Vlaamse Overheid (Agentschap voor Natuur en Bos, Agentschap Ruimte en Erfgoed), de provincie Antwerpen, stad Antwerpen, Brasschaat, Brecht, Kalmthout, Kapellen, Malle, Ranst, Schilde, Schoten, Stabroek, Wijnegem, Wommelgem, Wuustwezel, Zandhoven en Zoersel, én een veertigtal verenigingen uit de sectoren natuur, landbouw, jacht, toerisme & recreatie.

... werkt aan de bescherming en het beheer van het landschap van de Voorkempen en het vergroten van draagvlak voor natuur- en landschapszorg.

Colofon

De Landschapskrant is een uitgave van het Regionaal Landschap de Voorkempen vzw.
V.u.: Leen Gielis, Regionaal Landschap de Voorkempen vzw, Kasteeldreef 55, 2980 Zoersel, T 03 312 87 11, info@rldevoorkempen.be, www.rldevoorkempen.be

Oplage: 171 000 ex
Redactie en lay-out: RL de Voorkempen vzw

Druk: Gedrukt met biologische inkt op FSC-gecertificeerd papier www.antilope.com

Het Regionaal Landschap wordt financieel gesteund door de Vlaamse Overheid (Agentschap voor Natuur en Bos, Agentschap Ruimte en Erfgoed), Provincie Antwerpen, de stad Antwerpen, de gemeenten Brasschaat, Brecht, Kalmthout, Kapellen, Malle, Ranst, Schilde, Schoten, Stabroek, Wijnegem, Wommelgem, Wuustwezel, Zandhoven en Zoersel.

De Landschapskrant wordt gratis verspreid bij alle inwoners van deze gemeenten en van de districten Deurne, Berendrecht, Zandvliet en Lillo van de stad Antwerpen.

Wil je ook de Landschapskrant ontvangen? Schrijf je dan in via onze website of via 03/312 87 11.

Meer weten over Regionaal Landschap de Voorkempen?
www.rldevoorkempen.be

